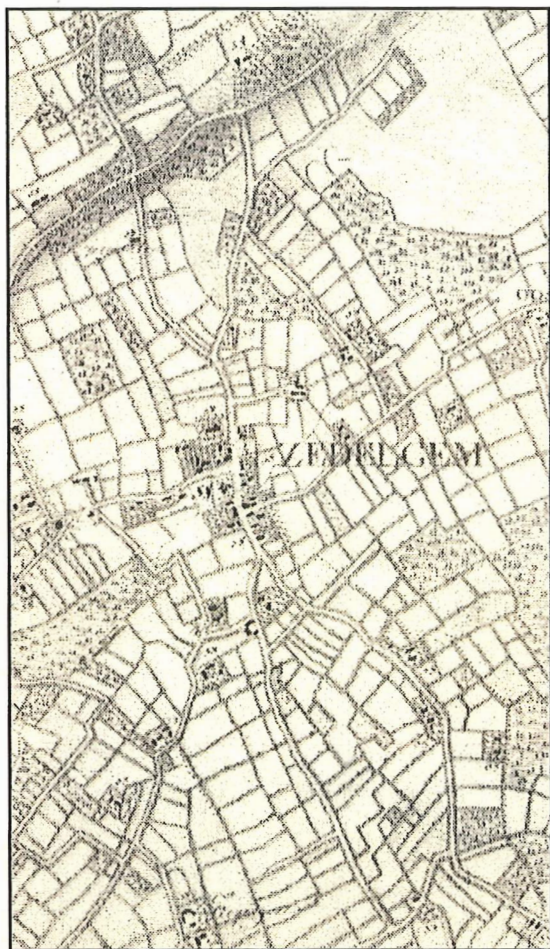

ZILLEGHEM

DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT
23STE JAARGANG
NR 4
OKTOBER
NOVEMBER
DECEMBER
2002

Verantw. Uitg.: B. Denys
Klaprozenlaan 13
8210 Zedelgem

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

Bertrand Denys	Het bewogen priesterleven van Josephus Pattyn, eerste proost van Veldegem (1865-1868) 127
Valentin De Grande	Inventarisproject straat- en veldkapellen van Groot-Zedelgem, Deel IV: Aatrijke 144
Bertrand Denys	Op de boekenplank: PUT Eddy & Harline Craig, <i>Verloren schapen, schurftige herders.</i> <i>De helse dagen van bisschop Mathias Hovius</i> <i>1542-1620</i> 156
	Inhoud 23 ^e jaargang 160

DECEMBER 2002 – 23ste Jaargang Nr 4

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Johan Braet
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Filip Demeyer
Jef Depuydt
André Ramon

Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelgem
Xaverianenstraat 3, 8200 St.-Michiels
Aartrijksestraat 18, 8211 Aartrijke
Ernegemsestraat 6, 8211 Aartrijke
Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke

Lidmaatschap: € 7,50

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Secretariaat:

A. Ramon, Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke
Tel.: 050 / 20 94 95 – Fax: 050 / 20.94.95

Abonnementen:

P. Arnou, B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Tel.: 050 / 20 98 58 – Fax: 050 / 20 95 01

Studies verschijnen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

HET BEWOGEN PRIESTERLEVEN VAN

JOSEPHUS PATTYN

eerste proost van Veldegem
(1865-1868)

Bertrand Denys

Joseph Pattyn van Bavikhove ¹

In Veldegem herinnert niets nog aan Josephus Pattyn, eerste proost van de in 1865 gestichte proosdij Veldegem². Hij is er ook amper vier jaar actief geweest en dat verklaart wellicht de relatieve onbekendheid van deze figuur bij de Veldegemse bevolking.

Joseph Pattyn werd in Bavikhove geboren als oudste zoon van Jean-Clement en Isabella Camelbeke. Rond zijn geboortedatum bestaat wat verwarring door verschillende foute vermeldingen op zijn overlijdensbericht en bidprentje: respectievelijk 6 en 7 februari 1812. In de parochieregisters zowel als in de registers van de

¹ Over Joseph Pattyn schreven:

Erik PATTYN, *Priester Joseph Pattyn, stichter van het klooster van Kachtem*, in: Ten Mandere, 34^e jg. nr. 1 (april 1994). Zie p. 3-32).

Bertrand DENYS, *Parochie Veldegem: sterke rank aan de Zedelgemse wijnstok, in Zedelgem 900 jaar*, Uitgave Heemk. Kring Pastoor Ronse, Zedelgem, 1989. Zie p. 35-37.

² Bertrand DENYS, o.c.

burgerlijke stand staat nochtans 5 februari 1812. Ook met de schrijfwijze van zijn naam werd al eens een loopje genomen: nu eens Patyn, dan weer Pattyn, de enige correcte spelling. Even merkwaardig is de vermelding van Josephus als 'naeyer', in de volkstelling van 1827.³

Geboren werd hij onder het Frans bewind, als kind groeide hij op onder het Nederlandse regime en als achttienjarige beleefde hij de onafhankelijkheid van België. Je zou voor minder enige vertraging oplopen in je schoolloopbaan! Vast staat dat Josephus zijn middelbare studies volgde aan het Kortrijkse Sint-Amandscollege, al zijn de bronnen om dit te bevestigen niet meer voorhanden. Dat hij later vaak met eerbied sprak over kanunnik Clement, de colledirecteur, is nog geen bewijs. Maar in de brochure 'Collège de Courtrai – Exercices littéraires qui auront lieu les 20, 22 et 23 Août 1836 suivis de la distribution solennelle des prix', komt de naam Josephus Pattyn verscheidene malen voor. Als retoricaleerling (hij was toen al 24 jaar!) nam hij deel aan klasdiscussies over hoogdravende onderwerpen als 'Sur l'économie politique, Sur le cathéchisme raisonné, Sur la doctrine chrétienne, Sur le précis de l'histoire de la langue et de la littérature françaises, Sur l'arpentage, Sur la langue anglaise'... Ook bij de 'interlocuteurs du dialogue comique' die de afroeping van de prijzen voorafging, was hij betrokken⁴. Pas in augustus 1836 maakte hij zijn middelbare studies af.

Joseph Pattyn wordt priester

In hetzelfde jaar nog, op 1 oktober 1836, startte hij zijn priesterstudies aan het Brugse Grootseminarie. Tonsuur en kleine wijding ontving hij achtereenvolgens op 9 juni en 22 december 1838. Subdiaken en diaken werd hij op 25 mei en 21 december 1839.. De priesterwijding, bekroning van zijn studies, had plaats op

³ Erik PATTYN, o.c., p. 3.

⁴ ibidem

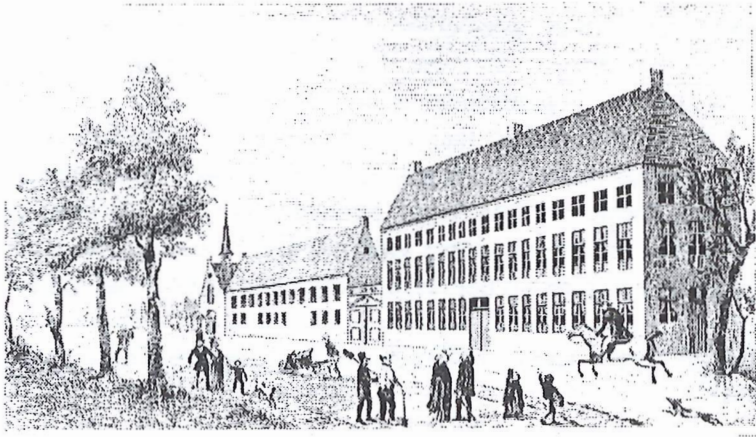
13 juni 1840. Een jonge geestelijke van 28 jaar, klaar voor het kerkewerk in het Brugse diocees. Dat hij zes opdrachten zou krijgen was in de negentiende eeuw niet uitzonderlijk. Dat sommige ambten amper drie jaar zouden duren integendeel wel! Telkens weer beschrijven directe getuigen Eerwaarde Heer Joseph Pattyn als een noeste werker, maar evenzeer belandt hij telkens weer in een parochiaal wespennest van moeilijke situaties die vaak alleen maar door een nieuwe benoeming opgelost konden worden.

Joseph Pattyn rector van het Sint-Anna-instituut te Kortrijk (1840-1844)⁵

Op 8 oktober 1840 benoemt bisschop Boussen de pasgewijde priester Pattyn tot rector van het Sint-Anna-instituut te Kortrijk. In de Acta van bisschop Boussen wordt verkeerdelijk de Sint-Anna-abdij vermeld. Het instituut van Pattyn werd door de zusters Apostolinen uit Brugge gesticht als pensioonaat voor rijkere meisjes. De bijdrage van de ouders bedroeg in 1839 al zomaar eventjes 260 fr. Maar de school had te weinig aantrekkingskracht en in 1840 verzocht de overste het stadsbestuur en de Procureur des Konings van Kortrijk om een asiel voor zwakzinnigen te mogen openen. Enige probleem: er bestond al een (duurder) privé-krankzinnigengesticht van dokter Dejaeghere en een tweede niet te onderschatten moeilijkheid betrof de tegenzin waarmee een aantal zusters in het nieuwe project zouden stappen.

Midden deze problematiek die een kleine oorlog ontketend had, arriveerde Joseph Pattyn in het bovengenoemde gesticht. Als een echte administrator verzorgde hij de briefwisseling en de boekhouding. De hogervermelde problemen vonden een oplossing

⁵ Over Joseph Pattyn als directeur van het St.-Anna-instituut te Kortrijk, zie: Jozef GELDHOF, *Pelgrims, dulle lieden en vondelingen te Brugge 1275-1975*. Uitgave Psychiatrische Kliniek O.-L.-Vrouw, Brugge, 1975. Zie vooral p. 261 en 263.

*Voorgevel van het krankzinnigengesticht Sint-Anna te Kortrijk.
(foto: Jozef Geldhof, Pelgrims, dulle lieden... p. 260)*

in een fusie van de beide krankzinnigengestichten, met dr. Dejaeghere als hoofdgeneesheer, terwijl de zusters met een voorkeur voor het onderwijs naar het klooster van Zwevegem trokken.

Een pastorale pluim kon Pattyn op zijn hoed steken met zijn inspanningen voor de oprichting van een nieuwe buitenparochie te Kortrijk, langs de weg van Marke naar Rollegem, op een drie à vier kilometer van de stad (K.B. van 17 juli 1842).

Maar in 1844 ontplofte een kleine bom. De franstalige Kortrijkse krant *La Chronique* meldde op 30 mei 1844 onregelmatigheden in de boekhouding van het Sint-Annagesticht. Het bisdom reageerde alert. Het bood Pattyn een aalmoezenierspost aan in het wederopvoedingsgesticht van Saint-Hubert, wat hij aanvankelijk aanvaardde, maar ten slotte toch weigerde. Een benoeming tot onderpastoor van Kachtem (bij Izegem) in oktober 1844 droeg bij tot een oplossing. In het Kortrijkse instituut werd Pattyn opgevolgd door Jozef Vandenberghe.

Joseph Pattyn, onderpastoor te Kachtem (1844-1849)

In oktober 1844 arriveerde Joseph Pattyn te Kachtem. Hij werd aangesteld als onderpastoor van pastoor Pieter Ghekiere. Tijdens zijn Kachtemse jaren brak de fameuze crisis in de vlasnijverheid uit en teisterden hongersnood en tyfus de bevolking van deze eerder arme parochie⁶. Pastoor Ghekiere was één van de slachtoffers van de ziekte die Kachtem bijzonder hard trof in de jaren 1846-1848. In de onderpastorie verbleef toen ook de moeder van Joseph Pattyn, Isabella Camelbeke.

In talrijke parochies zette de geestelijkheid zich onvoorwaardelijk en ten volle in voor de slachtoffers, op risico van besmetting met de dood tot gevolg. De rol die Pattyn toen in Kachtem speelde wordt door verscheidene bronnen sterk benadrukt. In 1863 loofde kanunnik G. F. Tanghe de onderpastoor Pattyn in zijn *Parochieboek of beschrijving van Cachtem*⁷. Toen Pattyn in 1883 overleed, werd in Kachtem nog een nadienst gehouden waarin zijn dienstbaarheid tijdens de epidemie dik in de verf werd gezet. Tot in de twintigste eeuw nog getuigden talrijke inwoners van de parochie over de inzet van de geestelijke in het midden van de negentiende eeuw.

In *De Standaerd van Vlaenderen*⁸ van 10 februari 1848 trok Joseph Pattyn de alarmbel over de toestand in Kachtem. Volgens de krant was er een steunfonds voor de armen van de provincie geopend en 'onder de gemeenten die nog niet of weynig ontfangen hebben

⁶ Over de crisis in de vlasnijverheid, zie vooral: Jozef DEVOGELAERE, *De slechte jaren 1840-1850 in het arrondissement Roeselare-Tielt*. s.l. 1982.

⁷ G. F. TANGHE, kan., *Parochieboek of beschrijving van Cachtem, gevolgd door het leven van den H. Joannes Baptiste, patroon der kerk en plaats*, 1863.

⁸ *Standaerd van Vlaenderen*: eerste Nederlandstalige Belgische krant (20 oktober 1829-27 december 1898), gegroeid uit de *Nieuwe Gazette van Brugge*, in het kader van het offensief tegen de antiklerikale regeringsideeën. (Nieuwe Enc. Vlaamse Beweging p. 2852).

moeten wy Deerlyk en Cachtem noemen, alwaer er nogtans veel nood is;’

In hetzelfde artikel verscheen de brief van onderpastoor Pattyn met een beschrijving van de noodsituatie te Kachtem: ‘Wy hebben in 1847 maer 34 geboorten, en wy hebben 109 sterfgevallen te betreuren. (...) Sedert 1 januarius 1848, hebben alhier ‘s wekelyks meer dan 25 personen de laetste heilige Sacramenten bediend geweest. Het getal is zelfs in eene en de zelve week tot 48 geklommen.’ Ten slotte deed hij een oproep ‘eene inschryvingslyst ten voordeele onzer arme zieken te openen.’ Vijf dagen later meldde het blad dat de onderpastoor zelf geveld te bed lag. Gelukkig niet met fatale afloop! In 1977 werd in Kachtem uit dankbaarheid voor het werk van deze onderpastoor een Priester Pattynstraat in het leven geroepen.

Maar toch ondervond Joseph Pattyn in Kachtem ook tegenwind van niemand minder dan zijn nieuwe pastoor Josephus Cool. Toen de plannen voor de bouw van een klooster met ouderlingengesticht, weeshuis en spelwerkschool te berde kwamen, stelde de dorpspastoor zich op tegenover een eisen stellende geldschietter en onderpastoor Pattyn. Dit zou een wraakzuchtige pastoor Cool de onderpastoor nog duur laten betalen. En als pastoors ruziën...

Ook na zijn overplaatsing naar Sint-Kruis in november 1849, bleef Pattyn zich met het moeilijke dossier bemoeien. Niet alleen de inplanting van de gebouwen leidde tot onenigheid, maar ook de keuze van de kloosterorde! Met medeweten van het bisdom zou hij in de zaak betrokken blijven tot hij zelfs onderpastoor van Ichtegem zou worden. Talrijke betrokken Kachtemnaren brachten

de Sint-Kruise onderpastoor een bezoek en op zijn beurt werd Pattyn gesignaleerd in zijn oude parochie⁹

Joseph Pattyn, onderpastoor in Sint-Kruis (1849-1854)

Als onderpastoor van Sint-Kruis hield Joseph Pattyn zich meer onledig met zijn vorige parochie Kachtem dan met de Sint-Kruise parochiegemeenschap. Zijn geringe betrokkenheid leidde tot klachten, wrevel, discussies met zijn pastoor. De enige oplossing was... een nieuwe bediening.

Op 23 maart 1854 schreef de deken van Torhout dat 'J. Pattyn ex Bavikhove, antehoc vicepastor Sancta Crucis juxta Brugis transferatus in Ichtegem sub eadem denominatione...' (J. Pattyn uit Bavikhove, voorheen onderpastoor in Sint-Kruis bij Brugge, wordt overgeplaatst naar Ichtegem in dezelfde functie...)

Joseph Pattyn, onderpastoor te Ichtegem (maart 1854-september 1865)

De langste, maar ook de meest bewogen periode uit zijn priesterloopbaan, beleefde Joseph Pattyn in de Sint-Michielsparochie van Ichtegem. Hij werd er niet alleen nog steeds achtervolgd door de Kachtemse perikelen rond de bouw van een

⁹ Op 29 november 1852 schreef pastoor Cool aan het bisdom dat Joseph Pattyn, onderpastoor van Sint-Kruis, dat jaar al zijn '16 reizje naer Cachtem' had gemaakt en 'zal dat doch niet haest een eijnde nemen. Ik heb nooit werk gaen zoeken in eens anders hof omdat ik er altijd genoeg had met mijne eijgene zaken.' (B.A.B., F 180, Map Kachtem). Wat milder van taal, maar niet minder venijnig klonk Cool in zijn brief van 29 december 1852: 'het dunkt mij tijd, openhertig te verklaren dat ik niets hebbe tegen het oudemanshuijs (...), maar de maniere op welke het opgeregt word (sic) kan mij niet behaegen (...)' Zelfs liet hij niet na de kanunniken Scherpereel en Lecocq te Brugge voor te stellen even te polsen naar de rechtzinnigheid van Pattyn bij een zekere kanunnik Maes ('hij zal u over de regtzinnigheijd een inlichting kunnen geven') of bij de pastoor van Sint-Kruis 'die reeds al wat ondervinding (zal) hebben.' (B.A.B., F180, Map Kachtem).

ouderlingengesticht en de keuze van de kloosterorde voor de parochie, maar ook hier raakte hij al gauw verwickeld in een conflict met zijn pastoor en met de gemeentelijke overheid, waardoor uiteindelijk de bisschop diende tussen te komen.

Tijdens zijn eerste jaar te Ichtegem dreigden zijn ijver in de eigen parochie en zijn talrijke succes oogstende preken in de kerken van de omliggende parochies hem de das om te doen. De Ichtegemse pastoor Bruwier had blijkbaar het bisdom op de hoogte gebracht, wat Pattyn ter zelfverdediging aan het schrijven zette. 'Il y a quelques jours, un ami me dit: que nos dignes supérieurs me déconseillent fortement d'aller prêcher dans d'autres églises, que la nôtre. Quoique je ne l'aie jamais fait, sans avoir obtenu un consentement de Mr le Curé...'¹⁰

In 1857 stichtte Pattyn een Congregatie van O.-L.-Vrouw voor jongens om 'de jongheid van beide geslachten aen de bedorvenheid der wereld te onttrekken en in de deugd op te trekken.' Al gauw telde ze meer dan 400 leden!¹¹ De Ichtegemse bevolking leek volgens de op het bisdom bewaarde brieven op dat moment weinig klerikaal gestemd. Of waren het alleen maar klachten van ontevreden Ichtegemse politici? Vooral pastoor Bruwier werd nogal geviserd in naamloze brieven: 'Monseigneur ik laet uwe weten de droefheyd en ellendige gesteltenisse waer in de procheaen van ichteghem zich bevinden wegens de slegte handelwijze van onzen pastoor die zeder eenigen tijd zijnen broeder op de de prochie doen komen wonen heeft en hem eenen winkel doen opregten heeft van alle slag van goederen (...) den pastoor en zijn zuster (...) heeft rond gegaen (...) van het een boerenhof naer het ander (...) om te vraegen dat zij al zouden willen gaen hebben naer zijn broers winkel (...) vele menschen bersten uyt van gramschap in wenschen en vloeken en zweiren op

¹⁰ B.A.B. F168 Map Ichtegem.

¹¹ Willy HOSTEN, *Ichtegem, Dorp van fransmans en flandriens*, deel 2. Uitg. Emiel Decock, Aartrijke, 1995, 1995. Zie p. 174.

den pastoor (...) vele kunnen niet meer lijden dat hij een sermoen doet (...) indien den pastoor nog eenigen tijd tot ichteghem is gaet nog gelove nog religie meer zijn (...). Monseigneur (...) de prochiaen van Ichteghem (...) zouden er nog byvoegen dat den pastoor gedeurig bezig is met twist en tweedragt te maeken met de weireldsche overheden van de prochie...'¹²

Bovendien raakten de Ichtegemse gemoederen nog meer verhit door de discussies over een buurtweg die het kerkhof zou doorkruisen en de verbouwing van de school van de pastoor op grond van de Commissie van Openbare Onderstand. Parochiale en gemeentelijke overheid stonden met getrokken messen tegenover elkaar. Pastoor Bruwier schafte de gratis zitbank in de kerk voor de dismeesters af en er mochten geen omhalingen voor de dis meer gebeuren.¹³ Onderpastoor Pattyn zag in de liberale burgemeester Van Iseghem, schepen Jonckheere en gemeentesecretaris Montagne tegenstanders van de kerkelijke belangen. Aan een katholieke cijnskiezer zou bovengenoemd drietal gezegd hebben: 'Wat belangen hebt gij om te stemmen? (...) 't zijn de priesters die alles om verhelpen. Eer dat nieuwjaar is, den Pastoor en Pattyn zijn hier weg en wij weeten dit alreeds.'¹⁴

Vooraf de preken van Joseph Pattyn waren het liberale gemeentebestuur een doorn in het oog. Vooraf schepen Jonckheere kreeg het hard te verduren. Uiteindelijk legde de politicus klacht neer bij de rechtbank te Brugge en bracht hij de Ichtegemse clerus in diskrediet bij de Brugse bisschop Malou.

¹² B.A.B., F168 Map Ichtegem. Naamloze brief uit Ichtegem, gericht aan het bisdom, d.d. 20-11-1856.

¹³ Willy HOSTEN, *Ichtegem. Dorp van fransmans en flandriens*, deel I. Uitg. Emiel Decock, Aatrijke, 1993. zie p. 31.

¹⁴ B.A.B. F168 Map Ichtegem. Brief van Joseph Pattyn aan het bisdom, d.d. 23-4-1858.

'De losheid waeraen onze geestelijkheid zich overleverd (sic), ten mijnen opzigte, gaat te ver om die nog te lijden zonder op middels van verweer of berisping te denken. Sedert de stemming van 10 december, ben ik, op den Predykstoel, op de laegste wijs uitgemaakt geworden, vanwege de Heeren Pastor en onderpastor. Schier geen Zondag is voorbij gegaen zonder met minachting te spreken ten einde mij in den haet of nijd te brengen van de ingezetenen, het ware mij onmogelijk te beschrijven hoe weelig en overdreven hunne sermoenen hebben geweest. Alhoewel Mr Pattyn predykt dat hij op zijne hoede moet zijn en dat hij bewaekt werd, heb ik meermalen reden en stof gehad om een regtsgeding tegen hem in te spannen; hij zegt zulks om het volk wijs te maken dat ik vervolger ben der priesters. Want hij weet wel dat ik van dien aerd niet ben, anders zou hij zekerlijk van mijnen dienst niet nodig gehad hebben toen hij met Mr Pastor in moeilijkheden was nopens de spinnerij.'¹⁵ Bovendien beschouwde Jonckheere de onderpastoor als 'een van de geweldigste en de stoutste priesters die ik ken, hij weet veel van zijn evennaesten, maar wacht zich zijne eigen misslagen kenbaar te maken (...). Mr Pattyn onderwijst in de zondag school de politieke en weet nu en dan stekken en sneuven te geven... Hij gaat nog verder hij eerbiedigt noch wetten noch weereldlijke overheid. Dit komt te blijken uit de begraving die hij heeft gedaen op 11 dezer van het kind van zekere Derynck zonder mijne schriftelijke permissie of mij nadien deswege te hebben komen spreken (...)'¹⁶ Schepen Jonckheere ontwaart Pattyn z'n drijfveren in de 'overmaet van ijver (...) gedaen met inzicht om te veroveren, gelijk het algemeen gevoelen is.' De schepen vroeg de bisschop een einde te maken aan de praktijken van de Ichtegemse geestelijkheid of dat hij zich tot de rechtbank wenden zou.¹⁷

¹⁵ ibidem.

¹⁶ ibidem.

¹⁷ Het is heel aannemelijk dat bisschop Malou de onderpastoor op het matje geroepen zal hebben, want Pattyn zelf heeft het in zijn brief aan het bisdom d.d.

Uiteraard werd de onderpastoor dan ook scherp in het oog gehouden. Vooral zijn luchtige omgang met het andere geslacht wekte wrevel bij sommige welmenende parochianen. Een anonieme brieveschrijver (of -schrijfster?) lichtte in april 1863 de bisschop in over het "onbetaemelijke gedrag" van de onderpastoor met vrouwen uit Ichtegem en omliggende parochies. 'Hij ontvangt elke dag vele personen in zijn huis, doch geene van het mannelijk geslacht. De vrouwen en jonge dochters komen hem toegelopen van alle kanten der gemeente, tusschen kanten en hagen om, zegt men, aen het gezigt der gebeuren te ontsnappen.' Over een vijftal bladzijden somt de brieveschrijver dan namen en feiten op. Lange gesprekken had hij o.a. met een 'zeer liefvallige meid van bijzonder schoon lichaemsgestalte' en een onderwijzeres 'van zeer beminnelijk uitzigt.' Aan een getrouwde maar kinderloze vrouw had Pattyn opgemerkt dat zij het misschien niet deed 'gelijk het zijn moet'. Recht op de vrouw af had hij aan Sophie gevraagd: 'hoe doet gij het al vooren of al achter? (...) Hoor zegde Mijnheer Pattyn, ik ga u eenen goeden raed geven: het is best alvooren gedaen; en daer voor als gij eens goeste hebt, moet gij daegs voor dien uwen man kloek maken met eyeren en bouillon.'¹⁸ Hoe het bisdom hierop reageerde, kon niet teruggevonden. Alleen de zinsnede in de Acta Malou van 1863 (nr. 291) 'onderpastoor Pattyn mag zijne klerikale rechten terugkopen' wijst op een bepaalde vorm van tuchtmaatregel vanwege het bisdom. In juni 1858 al had de dekanale visitator over de Ichtegemse onderpastoor geoordeeld dat hij was 'sacerdos probus et valde zelosus sed paulo ardentior' (een goed priester en heel ijverig, maar wat te heftig!)¹⁹

22-2-1859 over 'la réprimande bien méritée de sa Grandeur, vous m'avez enjoint de m'effacer entièrement en toute circonstance. Je veux y être fidèle.'

B.A.B. F168 Map Ichtegem. Brief van Joseph Pattyn aan bisschop Malou d.d. 22-2-1859.

¹⁸ B.A.B. F168 Map Ichtegem. Anonieme brief van een Ichtegemenaar aan het bisdom d.d. april 1863.

¹⁹ Dekanaal Archief Torhout, visitatieverslag 1858.

Joseph Pattyn naar de nieuwe proosdij Veldeghem (1865-1868)

Ondertussen was men in 'de wildernis' van Veldeghem een kerk en pastorie aan het bouwen. In september 1865 benoemde bisschop Faict de Ichtegemse onderpastoor tot eerste proost van de kapel van Veldeghem, onder toezicht van de Zedelgemse pastoor Joannes Vuylsteke.²⁰ In Ichtegem werd hij opgevolgd door E.H. Naeghels.

Voor de moeilijk gezag verdragende Pattyn was dit waarschijnlijk niet de verwachte en ideale benoeming. Een priester van rond de vijftig werd meestal eindelijk zelf pastoor. Hij moest naar de 'woestijn' van Veldeghem als proost, onder voogdij van de pastoor van Zedelgem. In zo'n proosdij mag de verantwoordelijke geestelijke zich geen pastoor laten noemen. Begravenissen en huwelijken die nogal wat opbrachten, moesten voor de Veldegemnaren nog steeds in de kerk van Zedelgem gebeuren.²¹ Zij moesten verder door bos en over slijkwegen minstens 5 km ver naar de Zedelgemse kerk blijven gaan voor de grote momenten van het leven. Het doopsel mocht dan weer wel in Veldeghem

²⁰ 'ex commissione Illustrissimi Episcopi Brugensis benedisci Ecclesiam novam de Veldeghem, loci de Zedelghem, cura R.D. Vuylstecke euisdem loci aedificare ad honorem B.M.V. Immaculatae, ubi primum praepositum nominavit R.D. Pattyn, vicepastor de Ichtegem'

(B.A.B. Acta Faict 26 september 1865).

Over Joannes Vuylsteke en de stichting van de proosdij Veldeghem, zie: Bertrand DENYS, *Pastoor Joannes Vuylsteke en het ontstaan van de proosdij Veldeghem*, in *Zilleghem*, juni 1996, 17^e jg. Nr. 2, p. 47-71.

²¹ 'demptis eis quae ad matrimoniam sollempnisationem et ad sepulturam defunctorum spectant'

toegediend worden, op voorwaarde dat de Zedelgemse pastoor jaarlijks een lijst ontving met de namen van de gedoopten.²²

Al dadelijk noemde Joseph Pattyn zichzelf pastoor, wat heftige discussies meebracht met pastoor Vuylsteke en het bisdom. We beschreven vroeger al hoe de proosdij uit noodzaak is ontstaan en op aandringen van pastoor Vuylsteke met steun van bisschop Malou en arrondissementscommissaris Vandenbulcke.²³ Toen proost Pattyn in september 1865 benoemd werd te Veldegem, waren kerk en pastorie in het stadium van de afwerking. Het interieur van beide gebouwen diende nog aangekleed en algauw drong de noodzaak van degelijk kleuter- en lager onderwijs zich op.

De Veldegemnaren hadden bij de bouw van hun kerk een grote **solidariteit** tentoongespreid. Met alle mogelijke vervoermiddelen hadden zij de ter plaatse gebakken stenen naar het bouwterrein gebracht. Op vraag van de proost 'hebben de landbouwers den hof van de Pastorie en den grond van de Kerke opgevoerd en vereffend met peerden en karren; dat groot werk deden zij uit genegenheid en onvergeld. Alleenlijk bezorgde de E.H. Proost hun eten en drinken.'²⁴

Al voor de voltooiing van de bouw van de kerk, had de gemeente Zedelgem op 15 april 1864 beslist een lagere jongensschool op te richten in het Veld. De nodige gronden daartoe werden geschonken door de weduwe de Mersseman-Muscar uit Brugge en haar broer Adolphe Muscar uit Antwerpen. Ook hier, net als voor de kerk, tekende de provinciale architect Pieter Buyck de plannen. Ook proost Pattyn zat op onderwijsgebied niet stil. Op 15 oktober 1865 al stichtte hij een zondagsschool voor vrouwen en meisjes van 15-

²² 'ea tamen conditione ut copia authentica omnium actuum baptismalium, singulis annis, pastori loci tradatur, et in archivo ecclesiae parochialis asservetur'

²³ Bertrand DENYS, o.c.

²⁴ Liber memorialis parochie Veldegem (Pastorie Veldegem)

20 jaar. Maar zowel de burgerlijke als geestelijke overheid drongen er bij het gemeentebestuur en pastoor Vuylsteke vooral op aan een volwaardige lagere meisjesschool op te richten. Tijdens bouw van kerk en pastorie onderwezen zusters van het klooster van Torhout al enkele kinderen in één van de huizen die Frederik Modde (zaakvoerder van de familie Van Iseghem-Muscar) tegenover de kerk had laten bouwen. Een soort kantwerkschool. Maar algauw trok proost Pattyn aan de alarmbel: 'Quand je suis arrivé ici, la maîtresse de l'école principale ne savait ni lire ni écrire, j'y ai pourvu. Mais cet état de choses n'est rien moins que précaire et il n'offre aucune garantie pour l'avenir. Dès lors j'ai commencé à penser à une communauté religieuse. Or, je suis d'intention de bâtir une école en forme de couvent et je tâcherai de ramasser quelques fonds à cette fin, si Monseigneur m'y autorise.'

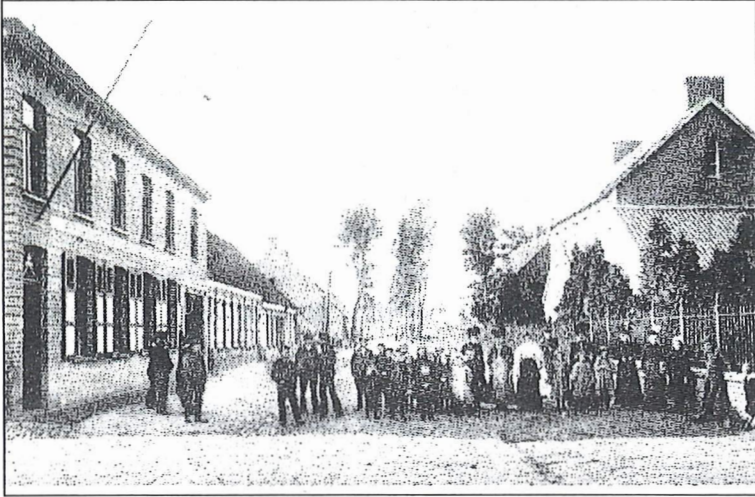
En in dezelfde brief verklapte hij de toezegging van de nodige grond alweer door Mevrouw de Mersseman-Muscar uit Brugge. Zelfs drie kandidaat-financiers hadden hem al een en ander beloofd: Jean Devos uit Kortrijk, een man uit Koekelare en een niet nader genoemde persoon. Hij hoopte dat 'ces trois personnes pourraient pourvoir à la moitié des frais de bâtisse.'²⁵

Mocht hij toestemming krijgen om te bouwen, dan zou hij de voorkeur geven aan de zusters van het klooster van Torhout (Zusters van de H. Vincentius) om school en klooster te bevolken. 'Je crois que ces religieuses doivent être préférées à toutes les autres pour les raisons suivantes : 1° Ces religieuses sont déjà accoutumées au caractère de nos pauvres enfants. 2° Elles sont bien aimées et respectées et des enfants et des parents et 3° Comme l'école de Mr le Doyen (de Maria-School) n'est éloignée de mon église que de 30 minutes, si j'avais ici des sœurs d'une autre

²⁵ B.A.B. F371 Map Veldegem. Brief van Joseph Pattyn aan bisschop Faict d.d. 17-4-1866.

communauté il pourrait y avoir des jalousies de métier et la paix pourrait être troublée.²⁶

Met de deken van Torhout en de overste van het Torhoutse klooster had hij al overlegd, de pastoor van Zedelgem (zijn directe overste) negeerde hij volkomen.

*De pastorie van Veldegem, zoals ze in 1865 door proost Pattyn betrokken werd. Samen met hem woonden daar zijn meid Mathilde van Doorne (°Cachtem, 11-1-1834) en zijn nicht Romanie Pattyn (°Bavikhove, 4-1-1859).
(Foto G. Beernaert, Veldegem)*

Toch werden Pattyn z'n plannen door het bisdom toegejuicht.²⁷ Mevr. de Mersseman-Muscar drong er bij het bisdom zelfs op aan dat de schoolmeisjes op zaterdag zouden leren naaien. De Torhoutse zusters richtten zich echter naar een Lichterveldse

²⁶ B.A.B. F 371 Map Veldegem. Brieven van Joseph Pattyn aan het bisdom d.d. 9 maart en 17 april 1866.

²⁷ B.A.B., Acta Faict, 20-4-1866. Brief van vicaris Scherpereel aan proost Pattyn.

stichting en gaven Veldegem op. In hun plaats kwamen de zusters van O.-L.-Vrouw-Onbevleekt-Ontvangen uit Heist en het schoolcomplex werd uiteindelijk bekostigd met geld dat ingezameld werd in de proosdij²⁸. In juli 1869 nam de Zedelgemse gemeenteraad de meisjesschool aan²⁹. Maar toen was Joseph Pattyn al uit Veldegem verwijderd. Waarom dit precies gebeurde, konden wij in de archieven niet achterhalen. In het Liber memorialis van de Parochie Veldegem, geschreven door pastor Dermaut (5^e pastoor in rij van de parochie), lezen wij nochtans dat 'hij bestierde de kerk en de zielen aan hem toevertrouwd met veel iever... (...) De E.H. Pattyn was een goede predikant die het volk gaarne aanhoorde en daarom in grote menigte naar de sermoenen kwam, bijzonderlijk in den vasten.' In zijn beoordeling laat Dermaut nog een boekdelen sprekend zinnetje uit zijn pen vloeien: 'Zoals het soms gebeurt, zijn groten iever baarde afgunst en misschien ook ontevredenheid (...)' Speelde hier ook zijn eigenzinnige trots?

En nu naar Ieper, maar nog geen pastoor! (1868-1883)

De vijftigjarige Joseph Pattyn vloog naar het stadje Ieper waar hij bestuurder (=directeur) werd van de Katholieke Zondagsscholen. Die werden bevolkt door leerlingen die al vroeg van school waren gebleven. Bestuurder van de vergadering van de H. Familie, zoals op zijn bidprentje vermeld, was hij er helemaal niet! Ook de functie van 'geestelijken koster van Sint-Maertens te Iper' werd hem wel eens toegekend³⁰. Zo'n taak hadden priesters die uitgerangeerd waren soms. Hadden zijn eerdere mislukkingen daar niet toe bijgedragen? Vijftien jaar zwijgen de bisschoppelijke acta

²⁸ Liber memorialis parochie Veldegem (Pastorie Veldegem).

²⁹ Brochure parochiale eeuwfeestviering, Veldegem, 1963.

³⁰ B.A.B., Acta Faict, 1871 p. 135. Brief van bisschop Faict aan Joseph Pattyn, dd. 21-4-1871.

†

BID VOOR DE ZIEL
van den Eerwaarden Heer

JOSEPHUS PATTYN,

*die, geboren te Davichone, den 7 Februari . . . 1812,
priester gewijd wierd, den 13 Juni 1840,
opvolgentlijk Bestuurder was van het Sint-
Anna-gesticht te Kortrijk in October van
hetzelfde jaar,
onderpastor te Cachten in 1844,
onderpastor te Sint-Kruis in 1850,
onderpastor te Ichteghem in 1854,
proost te Voldeghem in 1860,
bestuurder der katholieke Zondagscholen en
van de vergadering der H. Familie, te
Yperen, in November 1868,
altwars hij godvruchtiglijk in den Heer is
ontslapen den 16 November 1883.*

~~~~~

Den Almogenden in zijne schepsalen bewonderen, danken, met verrukking aanbidden en loven schenen hem ingeboren te zijn. Tot het priesterschap verheven, verlangde hij niet zoo zeer als mede te werken aan de zieleghed der zielen: onderwijzen, prediken, de zondners met den Heer verzoenen waren zijne zoetste bezigheden. Wonderbaar was zijn lever in het bestuur van de kinderen der Patronnago en van de mannen der H. Familie, aan wie hij, zoo lang zijne krachten liet hem toelieten, met eenen onvermoebaren lever, het woord Gods verkondigde, en benevens deze geestelijke, nog eens goethartige lichamelijke aalmoes schonk. Teeder en stichtende was zijne godvruchtigheid tot Maria en hij had de overtuiging dat zij hem, in zijn uiterste, in hare noodlotlijke armen zou ontvangen hebben.

Zoet Heer van Maria wees mijn toevlucht.
(300 dag. afl.)

R. I. P.

~~~~~

Drukk. Van der Ghinste-Fossé, Yperen.

over Joseph Pattyn. Pas op 16 mei 1883 schrijft bisschop Faict aan pastoor-deken Boone van Ieper dat de zieke Joseph Pattyn als ‘Dominicalium Scholarum Directori’ vervangen zal worden door een jonge priester. Aan de deken werd gevraagd borg te willen staan voor een behoorlijk inkomen voor Pattyn. Uiteindelijk zou de ontslagen priester vanaf 1 juli 1883 een pensioen van 400 fr per jaar ontvangen³¹. Op 19 november van hetzelfde jaar al overleed Pattyn in zijn huis aan de Luikstraat 19. Laconiek noteerde het bisdom in de acta: ‘19 novembris. R.D. Josephus Pattyn, director Scholarum dominicalium Ypris, obiit in

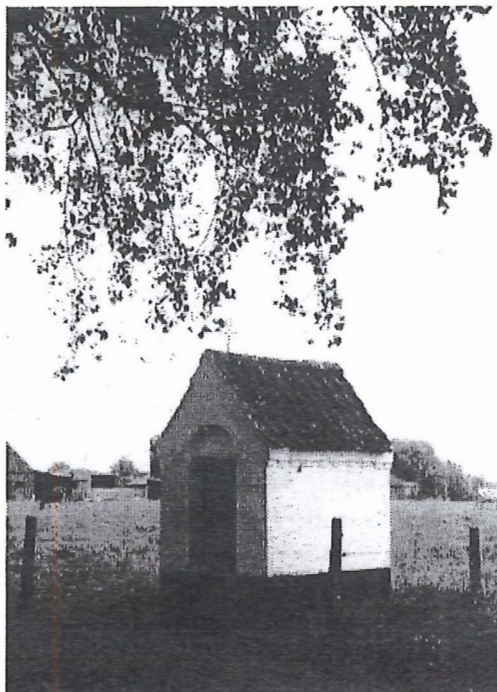
dicata civitate, die 16 hujus, aetatis 72 anno.’ Joseph Pattyn werd in de Ieperse Sint-Niklaaskerk begraven op 20 november 1883. Deze intelligente en over-ijverige man bezat een goede talenkennis, o.a. van het Latijn. Zowel in preek als geschrift blonk hij uit. Zijn sierlijk handschrift verraadt een zekere bewuste levensstijl. Last had hij vooral met de gehoorzaamheid aan zijn hiërarchische oversten. Eigengereid optreden en succes werden blijkbaar in de Kerk van die tijd ook niet geduld!

Bertrand Denys
Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem

³¹ B.A.B., Acta Faict, 1883, p. 209. Brief van de bisschop Faict aan pastoor-deken Boone van Ieper, d.d. 16-5-1883.

Inventarisproject
STRAAT- EN VELDKAPELLEN
Groot-Zedelgem
Deel IV: KAPELLEN IN AARTRIJKE

Valentin Degrande, Astridlaan 396, 8310 Assebroek

AARTRIJKE

Situering : Boterweg

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel
(Ster der zee)

Bouwjaar:

periode 1875-1899

Huidige eigenaar:

De Meester de Ravenstein
Maria

Bouwkenmerken: *bouwtype:*

toegankelijk

H (nok): 3,05m;

B voorgevel: 1,70m;

B zijgevel: 1,95m

Muren: witgeschilderde
baksteen

Dakbedekking: zwarte en rode

Boomse pannen

Gewelf: rondboog, gepleisterd

Toegang: rondboogopening, gestrekte latei

Bijzondere kenmerken: ijzeren kruis op nok, gemetseld boogveld,
baksteenfries, plint zwart geschilderd.

Inrichting:

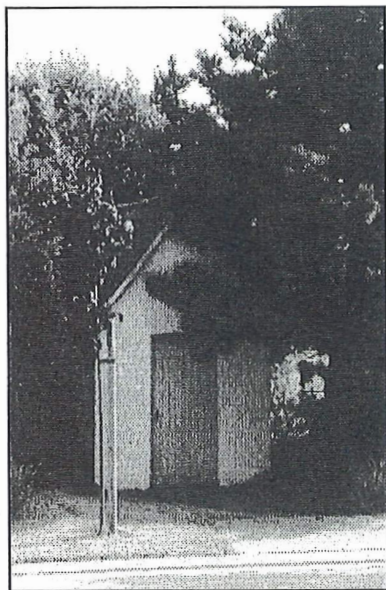
Altaar: gemetseld

Beeld: O.L.V. Onbevlekt Ontvangen

Traliewerk: houten deur, half houten tralies

Bidstoelen: 3 gemetselde treden

Omkadering: straatzijde, populier, deel van weide.

AARTRIJKE

Situering: Brugse Heerweg

Oorsprong:

Titulering: Godelievekapel

Oorsprong devotie:

dankbaarheid om genezing van vrouw

Roose-Clement (oogziekte)

Bouwjaar: 1900

Bouwheer: Roose-Clement (schenking
Kerkfabrick)

Bouwkenmerken:

H nok: 3,60m; B voorgevel: 2,20m;

B zijgevel: 2,90m.

Muren: witgeschilderde baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: hoekig, gepleisterd

Zijramen: 2x rondboog

Toegang: houten deur, steekboogvormig

Bijzondere kenmerken: baksteenfries, ijzeren kruis op nok.

Inrichting:

Altaar: gemetseld

Beelden: H. Godelieve, O.-L.-V. van Lourdes, H. Jozef en Kind, H. Antonius van Padua, H. Hart van Jezus, St.-Elooi ? (bisschop, mijter, staf, boek, tang in hand)

Traliewerk: van muur tot muur, 1 hekken

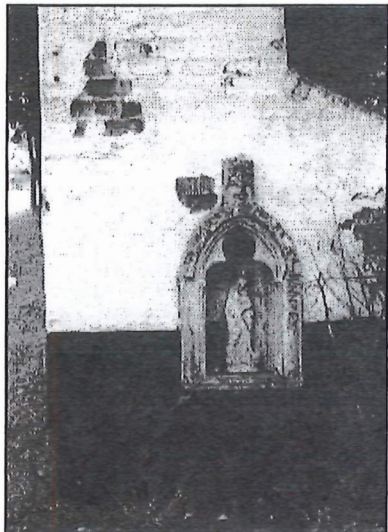
Bidstoelen: 2 banken

Ex-voto's of andere voorwerpen: kruisbeeld, offerblok

Omkadering: straatzijde, dennen, cipressen

Literatuur:

NAERT Urbain, *Sinte Godelieve geneest een Aartrijkse vrouw*, in: *Heemkring David Jonckheere*, 6 (1982) 22

AARTRIJKE

Situering: Dorpswegel

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Oorsprong devotie: gedachtenis van overleden zuster bij bombardement in Ieper 1940.

Bouwjaar: ca. 1955

Bouwheer: Félix Govaert

Bouwkenmerken:

H nok: ca. 3,00 m; B voorgevel: 0,60m; B zijgevel: 1,40m.

Muren: gecementeerde baksteen

Dakbedekking: gecementeerd

Gewelf: gotisch, gemetseld

Toegang: spitsboognis, open

Bijzondere kenmerken: nis in zandsteen, gotische ornamenten.

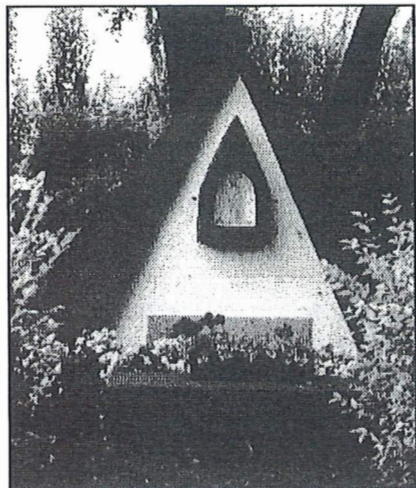
Inrichting:

Beeld: O.L.V. en Kind (gekroond)

Opschriften: buitenzijde (marmer) :

‘A notre fille et soeur adorée Marthe Govaert 1924-1940’

Omkadering : oprit woning, deel van toegangsboog naar woning.

AARTRIJKE

Situering: Krinkelweg

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Oorsprong devotie:

25-jarig bestaan van de Boerinnenbond

Bouwjaar: 1937

Bouwheer: schenking aan

Boerinnenbond van Medard Deflo.

Bouwkenmerken:

H nok: 2,20m; B voorgevel: 2,90m;

B zijgevel: 0,45m.

Muren: gecementeerde baksteen

Dakbedekking: beton gepleisterd

Gewelf: rondboog, gepleisterd

Toegang: open spitsboog

Bijzondere kenmerken: betonnen kruisje op nok, mijtervormige hangnis, offerblok achteraan.

Inrichting:

Beeld: O.-L.-Vrouw

Opschrift buitenzijde (arduin): 'Herinnering aan het 25-jarig bestaan van den Boerinnenbond 1911-1936'

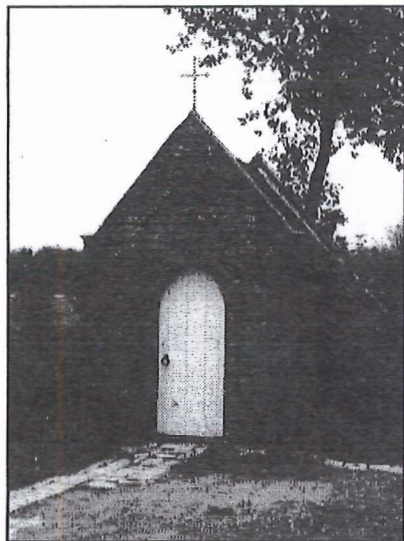
Bidbanken: 2 banken, 1 gemetselde bank

Omkadering: straathoek, linden, cipressen, heesters.

Literatuur:

Halfeeuwfeest Boerinnekapel, in: *Het Volk*, 25 mei 1987.

Jubelbedevaart, in: *Gildeblad Aartrijke*, 10(1995)40.

AARTRIJKE

Situering: Moubekestraat

Oorsprong:

Titulering:

O.-L.-Vrouwkapel (van Smarten)

Oorsprong devotie:

Behouden terugkeer van de twee zonen Decoster uit Duitse gevangenschap tijdens WO II.

Bouwjaar: ca. 1945

Huidige eigenaar:

parochie Driekoningen (Torhout)

Bouwkenmerken:

H nok: 4,35m; B voorgevel: 2,75m; B zijgevel: 3,60m.

Muren: rode baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: hoekig, planken

Zijramen: 2 x 2 spitsboog

Toegang: houten deur, spitsboog met sierlijst

Bijzondere kenmerken: ijzeren kruis op nok, steunbeer op elke hoek, topgevel versiering in trapsgewijze geprofileerde steen, baksteenfries, betonnen dekstenen.

Inrichting:

Altaar: houten plank op cilindervormige zuilen, sokkel.

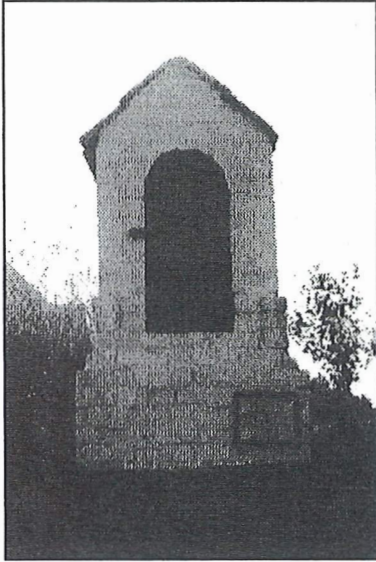
Beelden: O.-L.-Vrouw van Smarten, H. Jozef met Kind, H. Hart, bas-reliëf van Moeder en Kind

Traliewerk: houten deuren met metalen tralies, glas

Opschrift aan buitenzijde (arduin): 'TROOST IN NOOD'

Bidbanken: muurbanken

Omkadering: straathoek, populier, heesters

AARTRIJKE

Situering: Noordstraat

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Bouwjaar: meer dan 100 jaar geleden

Huidige eigenaar: Lievens

Bouwkenmerken:

H nok: 2,50m; B voorgevel: 0,85m; B zijgevel: 0,65m.

Muren: witgeschilderde baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: rondboog, gemetseld

Toegang: rondboog, getralied

Bijzondere kenmerken: verbrede onderbouw, deel van tuinafsluiting.

Inrichting:

Altaar: gemetseld

Beeld: O.-L.-Vrouw (zonder Kind)

Omkadering: straathoek, buxus, deel van tuin.

AARTRIJKE

Situering: Ossebilkstraat

Oorspong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel
(Onbevleete Ontvangenis)

Oorsprong devotie: Uit devotie en ter vervanging van een bestaande kapel, verplicht door tante bij erfenis.

Bouwjaar: 1963

Bouwheer: Maria Depuydt

Bouwkenmerken:

H nok: 4,40m; B voorgevel: 3,05m;

B zijgevel: 4,90m.

Muren: rode baksteen

Dakbedekking: grijze natuurleien

Gewelf: spits, gepleisterd, kruisribben

Zijramen: 2x spitsboog

Toegang: dubbele houten deur, half getralied, glas

Bijzondere kenmerken: arduinen kruis op nok, schouderstukken, kraagstenen, sierlijst deur in gladde gevelstenen, arduinen dekstenen

Inrichting:

Altaar: hout

Beelden: - O.-L.-V. Onbevleete Ontvangenis,

- O.-L.-Vr. van Lourdes in diepe nis.

Traliewerk: houten traliewerk, 1 deurtje als communiebank

Opschriften:

- binnenzijde: (geschilderd op ramen): 'Laat ons bij U neergezeten Onze Lieve Vrouw Onbevleete vrede vinden leed vergeten'

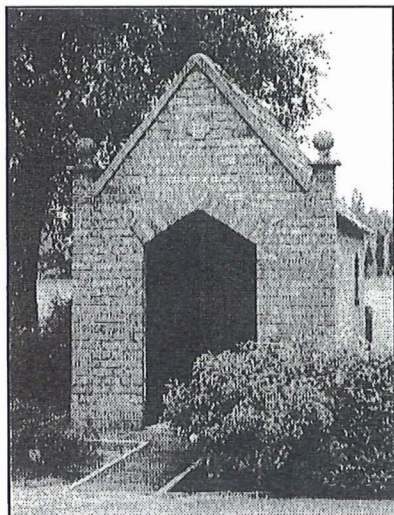
- buitenzijde: (arduin) 'O.L.V. ONBEVLEKT ONTVANGEN B.V.O.'

Bidbanken: 4 banken

Omkadering: straatzijde, zilverspar, deel van tuin

Literatuur:

- VANGAVER J., *Kapellen West-Vlaanderen, Aartrijke*, in: *Kapel en Beeld*, 15(1963)3.

AARTRIJKE

Situering: Poorterijstraat 11

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Oorsprong devotie: gelofte ter gelegenheid van Mariaal jaar 1954

Bouwjaar: 1954

Bouwheer: De Ketelaere

Bouwkenmerken:

H nok: 3,50m; B voorgevel: 2,55m;

B zijgevel: 3,5 m.

Muren: Gele baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: hoekig, platen

Zijramen: 2x mijtervormig

Toegang: dubbele houten deur, mijtervormig

Bijzondere kenmerken: gemetselde zijaandaken, bekroond met arduinen bollen

Inrichting:

Altaar: gemetseld

Beeld: O.-L.-Vrouw (ongekroond, zonder Kind)

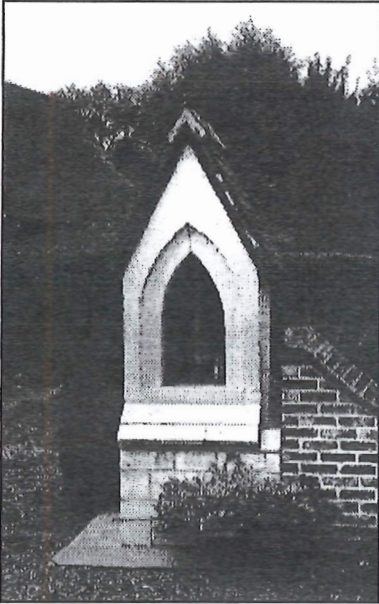
Traliewerk: van muur tot muur, 1 hekken

Opschrift buitenzijde: (steentje): 'AVE MARIA 1954'

Bidbanken: 2 banken

Andere voorwerpen: kruisbeeld, wijwatervat, ja-knikkertje (zwartje)

Omkadering: straatzijde, berk, oprit hoeve, heester, bloemperk.

AARTRIJKE

Situering: Poorterijstraat 18

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Oorsprong devotie: devotie
(oprichter werkt aan kerken)

Bouwjaar: ca. 1995

Bouwheer: Marnix Pollet

Bouwkenmerken:

H nok: 2,40 m; B voorgevel: 0,70 m; B zijgevel: 0,75 m.

Muren: beige geschilderde baksteen, onderaan zandsteen

Dakbedekking: grijze natuurleien

Gewelf: hoekig, planken

Toegang: spitsboognis, tralies

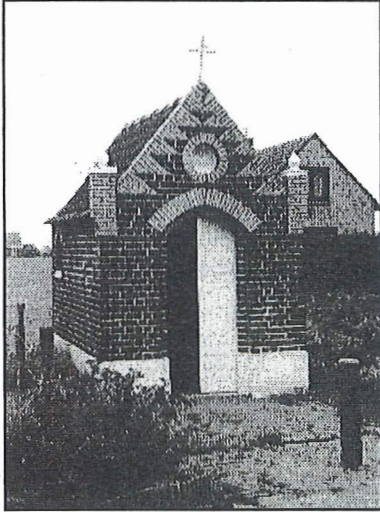
Bijzondere kenmerken: verbrede onderbouw

Inrichting:

Altaar: sokkel in witsteen

Beeld: gekroonde O.-L.-Vrouw met Kind

Omkadering: straatzijde, deel van afsluiting, cipressenhaag.

AARTRIJKE

Situering: Poorterijstraat 37

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel van Lourdes

Oorsprong devotie: gelofte bij genezing van een zieke dochter

Bouwjaar: ca. 1935

Bouwheer: Vanryckegeem

Huidige eigenaar: familie Aneca

Bouwkenmerken:

H nok: 3,70m; B voorgevel: 2,55m;

B zijgevel: 3,50m.

Muren: rode en gele baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: hoekig, planken

Zijramen: 2x spitboog

Toegang: dubbele houten deur, spitsboog

Bijzondere kenmerken: ijzeren kruis op nok, gecementeerde plint rondom, schouderstukken, cirkelvormige nis in top en deurboog en sierelementen in toprand in gele steen.

Inrichting:

Altaar: gemetseld

Beelden: O.-L.-Vrouw van Lourdes, H. Antonius abt, H. Jozef met Kind, H. Antonius van Padua, Buste O.-L.-Heer, H. Agnes? (vrouw met kalf of lam aan de voet)

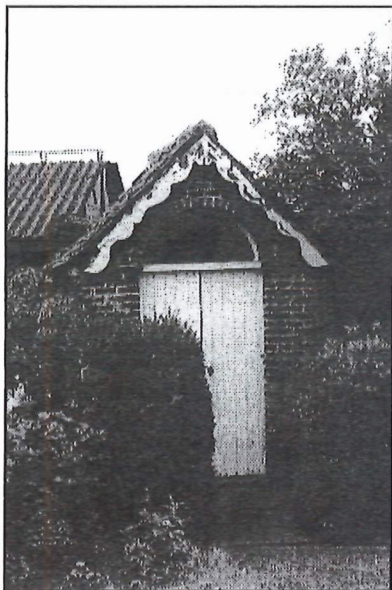
Traliewerk: van muur tot muur, 1 hekken

Opschrift buitenzijde, geschilderd: 'MOEDER VAN GOEDEN RAAD
BID VOOR ONS'

Bidbanken: 2 muurbanken

Andere voorwerpen: 2 kruisbeelden, wijwatervat, kader met afbeeldingen van heiligen

Omkadering: straatzijde, deel van weide, heesters, bloemperk

AARTRIJKE

Situering: Steenstraat

Oorsprong:

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel (van Lourdes)

Bouwjaar: meer dan 100 jaar geleden (zeker vòòr 1892 volgens stafkaart van 1892)

Huidige eigenaar: Laura Lanssens

Bouwkenmerken:

H nok: 3,20m; B voorgevel: 2,55m;

B zijgevel: 1,80m.

Muren: rode baksteen

Dakbedekking: grijze en rode Boomse pannen

Gewelf: hoekig, platen

Zijramen: 2x rondboog

Toegang: dubbele houten deur, boogveld in glas

Bijzondere kenmerken: baksteenfries, sierlijst deur in rondboog, windborden, classicistische zuilornamenten vooraan.

Inrichting:

Altaar: gemetseld, nis in de muur

Beelden: O.-L.-Vrouw van Lourdes, H. Antonius abt, Broeder Isidoor, H.

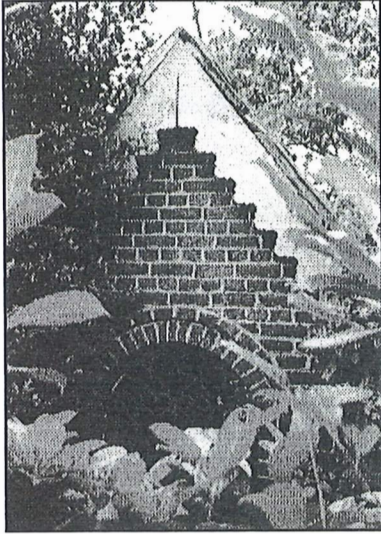
Theresia van Lisieux, H. Godelieve, H. Antonius van Padua, H. Rita, H. Hart, engel.

Traliewerk: van muur tot muur, 1 hekken

Bidbanken: 3 muurbanken

Andere voorwerpen: kruisbeeld, offerblok, 1 ex-voto ('Uit dankbaarheid')

Omkadering: straatzijde, buxushaag, heesters, aangebouwd tegen hoevegebouwen.

AARTRIJKE

Situering: Zeeweg-Noord

Titulering: O.-L.-Vrouwkapel

Oorsprong:

Bouwjaar: vòdr 1850 (volgens kadaster)
waarschijnlijk herbouwd

Huidige eigenaar: Joris en Lieve Naudts-
Verschelde

Bouwkenmerken:

Muren: rode baksteen

Dakbedekking: zwarte mechanische pannen

Gewelf: rondboog, gemetseld

Toegang: rondboognis, getralied, glas

Bijzondere kenmerken: ijzeren kruis op nok, arduinen vensterbank onder nis,
geprofileerde sierlijst rond nis, windborden.

Inrichting:

Altaar: gemetseld

Beeld: O.-L.-Vrouw met Kind, geen kroon

Andere voorwerpen: kruisbeeld

Omkadering: straatzijde, hulst, doornhaag, laurier

OP DE BOEKENPLANK

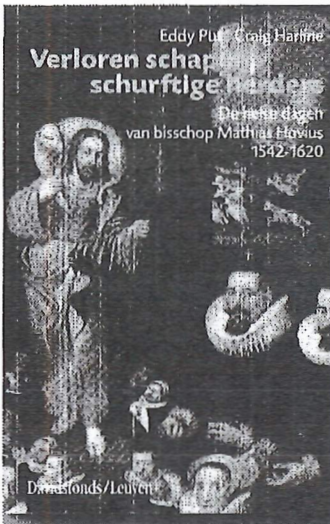
Mathias Hovius (1542-1620), Mechels aartsbisschop in een woelige tijd.

Historische boeken over een middeleeuws onderwerp kwamen in deze rubriek nog niet zo vaak aan bod. Het aanbod is ook niet zo overweldigend, om dan nog te zwijgen over de leesbaarheid.

Afgelopen maanden lazen wij met groeiend enthousiasme het boek met de onmogelijke titel

Verloren schapen, schurftige herders.

De helse dagen van bisschop Mathias Hovius 1542-1620.

Het boek vormt het resultaat van een origineel onderzoeksproject dat uitgevoerd werd door de Amerikaanse prof. Craig Harline (Utah) en de Vlaamse historicus Eddy Put, archivaris en werkleider (o.a. aan het Brugse Rijksarchief) en docent aan de K.U.L. Eerder al verscheen een Engelstalige versie *A Bishop' Tale. Mathias Hovius among his Flock in Seventeenth Century Flanders*. Craig Harline oogstte al succes met *De verzoeking van zuster Margriet. Het Vlaams kloosterleven in de 17^e eeuw* (Hadewych).

De auteurs verwerkten een schat aan nieuw en heel waardevol archiefmateriaal dat ze opdolven in het rijke aartsbisschoppelijke archief van Mechelen. Hun kennismaking met de merkwaardige archivaris, kanunnik en professor Constant Van de Wiel alleen al leest als een humoristische thriller. Je volgt niet alleen geboeid de

levensloop van Mathias Hovius en de turbulente vroeg 16^e-eeuwse tijd, maar ook de groei en de afwerking van het onderzoeksproject zelf beleef je mee als rechtstreekse ooggetuige.

Matthijs van Hove (1542-1620) latiniseerde zijn naam naar de mode van de tijd. Kind van bescheiden ouders, bracht hij het tot aartsbisschop van Mechelen nadat twee heel sterke concurrenten waren afgevallen. Zijn benoeming ontving hij in september 1595. In februari van het volgende jaar volgde zijn wijding, kort voor Albrecht en Isabella hun Blijde Inkomst hielden in 1598. Tot aan zijn dood in 1620 zou hij het ambt van aartsbisschop uitoefenen.

Uit ons historisch geheugen herinneren wij ons allen de Tachtigjarige Oorlog en het Twaalfjarige Bestand dat in 1609 een aanvang nam. Vooral de beeldenstorm (ontstaan in onze Westhoek), de Spaanse en Engelse furie en de val van Antwerpen (met de scheiding tussen Noord en Zuid als gevolg) maakten van de laatste decennia van de 16^e eeuw een hectische tijd. Vlaanderen beleefde zijn barokke Contrareformatie, de strijd van de Katholieke Kerk om het terrein terug te winnen dat ze verloren had op de protestanten.

Merkwaardig aan deze biografie is de beschrijving van de omgang van de ijverige Hovius met zijn kudde. Dankbaar maakten de auteurs hiervoor gebruik van het dagboek van de kerkvorst. Naast primaat van de Nederlanden en abt van Affligem, was hij tevens eerste lid van de Statenvergadering, raadgever van de vorst, opperaalmoezenier van de talrijke militairen die onze contreien telden en last not least was hij ook nog herder van bij de vijfhonderd parochies.

Wat het boek doet lezen als een treintje is de opbouw van het geheel. Alle 16 hoofdstukken werden geschreven rond een anekdote waarbij historische achtergronden in flashback telkens

aangebracht werden. De soms shockerende details leveren een boeiend fresco op van een verschrikkelijke tijd.

Had u al historische beschrijvingen gelezen over een dienstmeisje dat levend begraven werd, omdat zij protestantse was geworden, over de seksueel bezeten exorcist Costerius (duiveluitdrijver van het aartsbisdom) die bij voorkeur bij vrouwen en nonnen de duivel uitdreef door zijn tong in hun mond te stoppen. Een bepaalde pastoor bestreed gynacologische kwaaltjes met papjes van hosties en een niet-bemiddelde dorpsheer ging noodgedwongen in zijn kerk wonen en liet zijn kippen eieren leggen op de altaren. Een andere pastoor gebruikte zijn kerkhof als moestuin.

Even boeiend is de lectuur van het constante gevecht dat dorpspastoors moesten leveren om hun recht op de tienden van de opbrengsten van de oogsten te verwerven. Sommige geestelijken ontloopten zich daarbij tot ware tiendenjagers.

Het boek werd uiteindelijk een schitterende, heel leesbare uitgave over een verschrikkelijke eeuw voor de Roomse Kerk. En toch is het ook een wetenschappelijke uitgave gebleven door het verduidelijkende glossarium, een uitvoerige bibliografie voor wie verder op onderzoek uit wil gaan, een voetnotenapparaat dat achteraan het boek werd opgenomen en ten slotte een register van persoons- en plaatsnamen. Dit boek bevat een brok geschiedenis die door de aanpak dicht aanleunt bij de heemkunde. Een heerlijk werk en beslist een aanrader!

Eddy Put en Craig Harline, *Verloren schapen, schurftige herders. De helse dagen van bisschop Mathias Hovius 1542-1620*, Davidsfonds/Sun, Leuven/Nijmegen, 2002, 288 blz.

Bertrand Denys

Met Bart Castelein door Zaïre

Bart Castelein (°1966) uit Merkem maakte in 1987-1988 zijn eerste wereldreis op de fiets. Van Ierland over Scandinavië, Polen, Oostenrijk, Joegoslavië, Italië, Egypte, Spanje en Frankrijk omcirkelde hij Europa. De boeiende neerslag van deze tocht konden we lezen in *Het deed geen zeer* van 1990, een uitgave van Emiel Decock uit Aartrijke.

Een tweede wereldtocht ondernam hij van het Midden-Oosten via Midden-Afrika (Zaïre) naar Zuid-Afrika in de jaren 1991-1992. Even boeiend vertelde hij hierover in *Een man van Kleur* uit 1993, eveneens een uitgave van Decock in Aartrijke.

Zijn eerste tocht door Zaïre ('91-'92) deed Bart Castelein over van november 1995 tot juli 1996. Voorwaar een moedige onderneming, doorspekt met tegenslagen. Bijna 8000 km fietste en wandelde hij door de oud-kolonie, telkens weer aankloppend op missieposten van Vlaamse paters, broeders en zusters. Het respect voor het werk van deze religieuzen groeide naarmate de tocht vorderde.

Pas in 2000 verscheen het lijvige verslag van deze helse onderneming onder de sportieve titel: *Le Tour du Zaïre* bij de uitgeverij Van Halewyck.

Tegenwoordig is de 36-jarige Bart Castelein actief in een project voor duurzame energie en tekent hij verantwoordelijk voor de Isera, een boot die het verhaal van IJzer vertelt. In Castelein vindt ook de zonnefiets een grote promotor.

Wie deze avontuurlijk gedreven fietsende wereldreiziger mee wil maken, kome best naar...

LE TOUR DU ZAIRE

door

BART CASTELEIN

Vrijdag 17 januari 2003 om 20.00 uur

in Spes Nostra (St.-Elooi)

Org. DF-Zedelgem i.s.m.Heemkundige Kring Pastoor Ronse

Toegang: 3 euro (leden)/ 5 euro (niet-leden)

INHOUD 23e JAARGANG

Cappon Géry	<ul style="list-style-type: none"> * Epidemieën in de veestapel in 1745-1746 en in 1770-1773 in het district Dudzele: een sociaal-economisch drama..... 3 * Een bijdrage tot de familiegeschiedenis Van Ryckeghem in Groot-Zedelgem..... 45 * Verbeurdverklaring van de brandewijnkantine van Jacob Denys..... 104
DeGrande Valentijn	<ul style="list-style-type: none"> * Inventarisatieproject straat- en veldkapellen van Groot-Zedelgem..... 28 * Deel I: Zedelgemse kapellen..... 40 * Deel II: Kapellen in Veldegem..... 66 * Deel III: Kapellen in Loppem..... 108 * Deel IV: Kapellen in Aartrijke..... 144
De Laere Robert	<ul style="list-style-type: none"> * Priorij O.-L.-Vrouw van Bethanië in Loppem..... 16
Denolf Noël	<ul style="list-style-type: none"> * Een greep uit het leven van Hector Vergauwe..... 58
Denys Bertrand	<ul style="list-style-type: none"> * Het bewogen priesterleven van Josephus Pattyn, eerste proost van Veldegem (1865-1868)..... 127 * Op de boekenplank: <ul style="list-style-type: none"> - Wij gaan naar Amerika (Dirk Musschoot) 79 - Het repressieklimaat en de Brugse Krijgsraad (Kurt Ravyts en Jos Rondas)..... 118 - Mathias Hovius (1542-1620), Mechels aartsbisschop in een woelige tijd..... 156 * F.R. Boschvogelherdenking te Aartrijke..... 75 * In memoriam Freddy Vandaele..... 78 * Ledenuitstapje..... 79 * 75 jaar NSB te Loppem en inhuldiging Canadees monument..... 83 * Kasteel van Loppem op postzegel..... 89 * Onze F.R. Boschvogelwedstrijd..... 120 * Uitstapje naar Uitkerke en Zuienkerke..... 123

